

“YERALTI ÇARKLARI”

ZAMANIN MEKÂNSAL DÜZENİ

MODERN KENT, ZAMANI ORTAKLAŞTIRARAK İŞLER. ULAŞIM AĞLARI, ÇALIŞMA DÜZENLERİ, DİJİTAL SİSTEMLER VE GÜNDELİK YAŞAM PRATİKLERİ; BİREYİ GÖRÜNMEZ FAKAT SON DERECE KATI BİR RİTME SENKRONİZE EDER. ZAMAN ARTIK DOĞANIN DÖNGÜSEL AKIŞINDAN ÇOK, TOPLUMSAL ORGANİZASYONU YÖNETEN ÖLÇÜLEBİLİR BİR DÜZENE KARŞILIK GELİR. BU DÜZEN, YAŞAMI ORGANİZE ETTİĞİ KADAR BİREYİN KENDİ İÇSEL SÜRESİNİ DE BASTIRIR. İNSAN ÇOĞU ZAMAN ZAMANI DENEYİMLEYEN DEĞİL, ONA YETİŞMEYE ÇALIŞAN BİR ÖZNEYE DÖNÜŞÜR.

YERALTI ÇARKLARI, BU GERİLİMİ İZMİR SAAT KULESİ ÜZERİNDEN YENİDEN OKUMAYI ÖNERİR. SAAT KULESİ BURADA YALNIZCA TARİHSEL BİR ANIT YA DA KENTSEL ODAK DEĞİLDİR; KAMUSAL ZAMANI GÖRÜNÜR KILAN, ORTAK RİTMİ TEMSİL EDEN MEKÂNSAL BİR AYGITTIR. KONAK MEYDANI İSE VAPUR, METRO, TRAMVAY, KIYI HATTI VE KEMERALTI ARASINDA SÜREKLİ HAREKETİN ÖRGÜTLENDİĞİ, KENTİN EN YOĞUN EŞİKLERİNDEN BİRİDİR. İNSANLAR BURADA ÇOĞU ZAMAN BİR YERDE BULUNMAK İÇİN DEĞİL, BAŞKA BİR YERE ULAŞMAK İÇİN HAREKET EDER. MEYDAN, BEKLEMENİN VE DENEYİMLEMENİN DEĞİL; GEÇMENİN, YETİŞMENİN VE YÖNLENMENİN YÜZEYİ HÂLINE GELİR. SAAT KULESİ İSE TAM BU HAREKETİN MERKEZİNDE DURAN, HERKESİN BİLDİĞİ FAKAT ÇOĞU ZAMAN GERÇEKTEN BAKMADIĞI SESSİZ BİR ODAKTIR.

PROJE TAM DA BU NEDENLE BAŞKA BİR YERE DEĞİL, ZAMANIN EN GÖRÜNÜR HÂLİYLE İŞLEDİĞİ BU MERKEZE YERLEŞİR. ÖNERİ, SAAT KULESİ’NİN TEMSİL ETTİĞİ RESMİ ZAMANI REDDETMEZ; ONUNLA KARŞITLIK KURARAK ÇALIŞIR. MEYDANDA İŞLEMeye DEVAM EDEN ORTAK RİTMİN ALTINDA AÇILAN YERALTİ MÜDAHALESİ, BU DÜZENİN ASKIYA ALINDIĞI ALTERNATİF BİR ZAMAN KATMANI ÜRETİR. BÖYLECE PROJE ZAMANI ORTADAN KALDIRMAYI DEĞİL, ONA İLİŞKİN DENEYİMİ YENİDEN TARTIŞMAYI AMAÇLAR. YERALTİ, KAÇIŞ YA DA SAKLANMA MEKÂNI OLARAK DEĞİL; BİREYİN ZAMANA DAİR İLİŞKİSİNİ YENİDEN KURDUĞU DENEYİMSEL BİR EŞİK OLARAK ELE ALINIR.

BU YAKLAŞIM, ZAMANI YALNIZCA ÖLÇÜLEN BİR VERİ OLARAK DEĞİL, DENEYİMLENEN BİR SÜRE OLARAK ELE ALAN DÜŞÜNSEL BİR ZEMİNE YASLANIR. MODERN YAŞAMIN ORTAK SAAT DÜZENİ İNSANLARI AYNI RİTİMDE BULUŞTURURKEN, BİREYSEL ZAMAN DENEYİMİNİ ÇOĞU ZAMAN GÖRÜNMEZ KILAR. YERALTİ ÇARKLARI, TAM DA BU UNUTULAN İÇSEL SÜREYİ GÖRÜNÜR KILMAYI AMAÇLAYAN BİR MEKÂNSAL KARŞI ÖNERİ GELİŞTİRİR.

KARŞI-RİTİM OLARAK YERALTİ

BU YAKLAŞIMIN MEKÂNSAL KARŞILIĞI, KESİNTİSİZ KENT ZEMİNİNİN ALTINDA OYULAN NEGATİF BİR HACİMDİR. YERALTİ, BURADA YALNIZCA TOPOGRAFİK BİR SEÇİM DEĞİL; ZAMAN ALGISINA YÖNELİK BİLİNÇLİ BİR MİMARİ STRATEJİDİR. KENT YÜZEYİNDEKİ HIZ, YÖNLENME VE SÜREKLİLİK; AŞAĞIYA DOĞRU İLERLEDİKÇE ÇÖZÜLMeye BAŞLAR. KULLANICI, FİZİKSEL OLARAK YER DEĞİŞTİRDİĞİ KADAR ALGISAL OLARAK DA BAŞKA BİR REJİME GEÇER.

YERALTİ DENEYİMİ, KONAK MEYDANI’NIN ORTASINDA AÇILAN KENTSEL YARIKLA BAŞLAR. BU YARIK YALNIZCA BİR GİRİŞ DEĞİL, KENTTEN KOPUŞUN İLK EŞİĞİDİR. AŞAĞIYA DOĞRU SÜZÜLEN HAREKET, MEYDANIN YATAY VE KESİNTİSİZ AKIŞINI PARÇALAR; BEDENİN RİTMİNİ DEĞİŞTİRİR VE KULLANICIYI YENİ BİR ALGISAL DÜZENE HAZIRLAR. YUKARIDAKİ KALABALIK GİDEREK UZAKLAŞIRKEN KENT, ARTIK İÇİNDE SÜRÜKLENİLEN DEĞİL UZAKTAN İZLENEN BİR YÜZEYE DÖNÜŞÜR. İNSAN İLK KEZ AKIŞIN DIŞINDA KALIR.

BU İLK KOPUŞUN ARDINDAN KULLANICI, SAAT KULESİ’NİN YERALTINDAKİ İZDÜŞÜMÜYLE KARŞILAŞIR. RESMİ SAAT MEKÂNI, YOLCULUĞUN EN KRİTİK GERİLİMLERİNDEN BİRİNİ TAŞIR: KİŞİ KENTTEN AYRILMIŞTIR ANCAK ZAMAN HENÜZ BÜTÜNÜYLE GERİDE KALMAMIŞTIR. SAAT BURADA RAKAMLARLA YA DA MEKANİK GÖSTERGELERLE TEMSİL EDİLMEZ; KULENİN GÜN BOYUNCA HAREKET EDEN GÖLGESİYLE HİSSEDİLİR. MEKÂNA SÜZÜLEN DOĞAL IŞIK VE AĞIR İLERLEYEN GÖLGE, YUKARIDA İŞLEMeye SÜRDÜREN RESMİ ZAMANIN SON İZİNE DÖNÜŞÜR. YERALTİ DENEYİMİ BÖYLECE ZAMANDAN KAÇIŞLA DEĞİL, ÖNCE ONUN VARLIĞINI FARK ETMEKLE BAŞLAR.

AKTİF BİR İÇ KABUK OLARAK YTONG VE MEKÂNSAL KURGUSU

YTONG, HAFİFLİK, YÜKSEK ISI YALITIMI VE YANGIN DAYANIMI GİBİ ÜSTÜN ÖZELLİKLERİNE RAĞMEN, YER ALTI YAPILARINDAKİ YÜKSEK TOPRAK VE SU BASINCI NEDENİYLE PROJEDE BETONARME PERDE DUVARI TAMAMLAYAN İKİNCİ BİR İÇ CİDAR OLARAK KURGULANMIŞTIR. ANA TAŞIYICI İLE YTONG KABUK ARASINDA OLUŞTURULAN AKTİF SERVİS KATMANI; TESİSAT GEÇİŞLERİ, BAKIM ERİŞİMİ VE DOĞAL HAVALANDIRMA İÇİN İŞLEVSEL BİR ARA YÜZ SAĞLARKEN, BLOKLARIN FARKLI DİZİLMELERİ İSE IŞIK VE GÖLGE OYUNLARIYLA KATMANLI BİR MEKÂNSAL DENEYİM SUNMAKTADIR. TAVAN VE DÖŞEMEDEKİ MULTİPOR YALITIM SİSTEMİYLE DESTEKLENEREK ISI KÖPRÜLERİNİ ENGELLEYEN BU BÜTÜNCÜL KURGU, YTONG’U YALNIZCA BİR YAPI MALZEMESİ OLMaktan ÇIKARIP IŞIĞI, HAVAYI VE MİMARİ DENEYİMİ YÖNETEN AKTİF BİR İÇ KABUK SİSTEMİNE DÖNÜŞTÜRMEKTEDİR.

ZAMANIN YENİDEN AYARLANMASI

BYERALTINA ATILAN İLK ADIMLA BİRLİKTE ZİYARETÇİ, KENTİN ORTAK RİTMİNDEN BİLİNÇLİ OLARAK AYRILIR. BU YOLCULUK, BİR MEKÂNDAN DİĞERİNE GEÇMEKTEN ÇOK, ZAMANLA KURULAN İLİŞKİNİN DÖNÜŞÜMÜNÜ DENEYİMLEMeye YÖNELİK ARDIŞIK BİR ANLATIDIR. HER DURAK, MODERN YAŞAMIN FARKLI BİR KATMANINI GÖRÜNÜR KILAR; KİMİ ZAMAN YÜZLEŞTİRİR, KİMİ ZAMAN SUSTURUR, KİMİ ZAMAN İSE UNUTTURULAN RİTİMLERİ YENİDEN HATIRLATIR. YOLCULUK İLERLEDİKÇE DEĞİŞEN YALNIZCA MEKÂNLAR DEĞİL, KULLANICININ ZAMANI ALGILAMA BİÇİMİDİR. YERALTINDA BAŞLAYAN BU İÇSEL DÖNÜŞÜM, YÜZEYE ÇIKILDIĞINDA SAAT KULESİ İLE KURULAN SON KARŞILAŞMADA TAMAMLANIR.

1. DİJİTAL ANLATI DURAĞI "MODERN ZAMANIN KÖRLÜĞÜ"

YERALTI YOLCULUĞU, BİREYİN DİJİTAL DÜNYANIN KESİNTİSİZ AKIŞIYLA YÜZLEŞTİĞİ BU MEKÂNLA BAŞLAR. HAREKETLİ PROJEKSİYONLAR VE PARÇALANAN GÖRÜNTÜLER, MODERN YAŞAMIN YARATTIĞI ALGISAL YOĞUNLUĞU GÖRÜNÜR KILAR. KULLANICI, HIZIN İÇİNDE KAYBOLAN DİKKATİNİ FARK EDEREK İÇSEL YOLCULUĞUN İLK ADIMINI ATAR.

2. YÜZLEŞME KULESİ "KAMUSAL ZAMANLA İLK KARŞILAŞMA"

DİJİTAL ANLATININ ARDINDAN ZİYARETÇİ, KONTROLLÜ BİR BAKIŞLA SAAT KULESİ İLE İLK KEZ BİLİNÇLİ OLARAK KARŞILAŞIR. BU BAKIŞ, YÖN BULMAKTAN ÇOK KAMUSAL ZAMANIN HÂLÂ İŞLEMeye DEVAM ETTİĞİNİ HATIRLATAN İLK YÜZLEŞMEDİR.

3. HİSSİZLİK DURAĞI "MUTLAK SESSİZLİK VE DUYUSAL ARINMA"

TÜM DİŞ UYARANLARDAN ARINDIRILMIŞ BU YALITILMIŞ HACİMDE KULLANICI YALNIZCA KENDİ BEDENSEL RİTMİYLE BAŞ BAŞA KALIR. SESSİZLİK, KAMUSAL ZAMANIN BASKISINI ASKIYA ALARAK İÇSEL FARKINDALIĞIN BAŞLAMASINI SAĞLAR.

4. YÜZLEŞME KULESİ "DÖNÜŞEN BAKIŞ"

SESSİZLİĞİN ARDINDAN SAAT KULESİ İKİNCİ KEZ GÖRÜNÜR. DEĞİŞEN KULE DEĞİL, ONA BAKAN KİŞİDİR. KULLANICI ARTIK KAMUSAL ZAMANI YALNIZCA ÖLÇÜLEN BİR DÜZEN OLARAK DEĞİL, SORGULANABİLİR BİR OLGU OLARAK DENEYİMLER.

5. SONSUZLUK DURAĞI "BENLİKLE KARŞILAŞMA"

YANSITICI YÜZEYLERİN ÇOĞALTTIĞI İMGELER, BİREYİN PARÇALANAN BENLİK ALGISINI GÖRÜNÜR KILAR. MEKÂN, MODERN YAŞAMIN ÜRETTİĞİ KİMLİK KATMANLARINI SORGULATAN İÇSEL BİR YÜZLEŞME ALANINA DÖNÜŞÜR.

6. OYUN DURAĞI "KOLEKTİF HAFIZANIN RİTMİ"

GELENEKSEL OYUNLAR VE DOĞAL IŞIK, KULLANICIYI ÇOCUKLUĞUN YAVAŞ VE PAYLAŞIMCI RİTMİNE TAŞIR. OYUN, BURADA ZAMANI ÜRETKENLİKTEN ARINDIRARAK YENİDEN DENEYİMLENEN ORTAK BİR HAFIZAYA DÖNÜŞTÜRÜR.

7. RESMÎ SAAT MEKÂNI "ORTAK ZAMANIN MERKEZİ"

YOLCULUĞUN SONUNDA ZİYARETÇİ, KAMUSAL ZAMANIN SİMGEİ OLAN SAAT KULESİ İLE YENİDEN İLİŞKİ KURAR. DOĞAL IŞIK VE GÖLGE HAREKETLERİ, ÖLÇÜLEN ZAMAN İLE DENEYİMLENEN ZAMAN ARASINDAKİ FARKI MEKÂNSAL OLARAK GÖRÜNÜR KILAR.

8. BEKLEME KUYUSU "İÇSEL SÜREYE GEÇİŞ"

BEKLEME KUYUSU, HİÇBİR YERE YETİŞME ZORUNLULUĞUNUN OLMADIĞI SON EŞİKTİR. YUKARIDAN SÜZÜLEN IŞIK VE SİLİK KENT SESLERİ EŞLİĞİNDE KULLANICI, ZAMANI ÖLÇMEK YERİNE ONUN İÇİNDE DURMAYI DENEYİMLER VE KENDİ RİTMİYLE YENİDEN BULUŞARAK YÜZEYE ÇIKAR.

BU BAŞLIKLAR HEM BİRBİRLERİYLE TUTARLI HEM DE PROJENİN TEMEL KAVRAMLARINI (KÖRLÜK, YÜZLEŞME, SESSİZLİK, BENLİK, HAFIZA, ORTAK ZAMAN VE İÇSEL SÜRE) KRONOLOJİK BİR ANLATI İÇİNDE TAKİP EDİYOR. BÖYLECE PAFTAYI OKUYAN BİRİ YALNIZCA MEKÂNLARI DEĞİL, DENEYİMİN DÖNÜŞÜMÜNÜ DE ADIM ADIM İZLEYEBİLİYOR.

SONUÇ: İÇSEL SÜREYE DÖNÜŞ

YERALTİ ÇARKLARI, YÜZEYE YÖNELEN ÇIKIŞLA TAMAMLANIR; ANCAK BU GERİ DÖNÜŞ BAŞLANGIÇTAKİ ZAMANA DÖNÜŞ DEĞİLDİR. SAAT KULESİ KAMUSAL ZAMANI DÜZENLEMİYİ SÜRDÜRÜR, KENT KENDİ RİTMİNDE AKMAYA DEVAM EDER. DEĞİŞEN, BU RİTİM DEĞİL; BİREYİN ONUNLA KURDUĞU İLİŞKİDİR. PROJE ZAMANI DURDURMAYI YA DA RESMÎ ZAMANI REDDETMEYİ DEĞİL, ONUN KARŞISINDA DENEYİMLENEN İKİNCİ BİR ZAMAN KATMANI OLUŞTURMAYI AMAÇLAR. YERALTİ BOYUNCA BİREY; TEKNOLOJİK KÖRLÜK, SESSİZLİK, BENLİK, HAFIZA VE KAMUSAL ZAMANLA YÜZLEŞEREK KENDİ İÇ RİTMİNİ YENİDEN KEŞFEDER. YÜZEYE ÇIKTIĞINDA ARTIK ZAMANIN İÇİNDE SÜRÜKLENEN BİRİ DEĞİL, ONUNLA BİLİNÇLİ BİR İLİŞKİ KURABİLEN BİR ÖZNEYE DÖNÜŞÜR. BU NEDENLE YERALTİ ÇARKLARI, BİR YERALTİ YAPISINDAN ÇOK, KAMUSAL ZAMAN İLE İÇSEL SÜRE ARASINDA KURULAN DENEYİMSEL BİR EŞİK; HERKESİ AYNI SAATE AYARLAYAN DÜZEN İÇİNDE BİREYSEL RİTMİ YENİDEN HATIRLATAN MEKÂNSAL BİR DAVETTİR.EKÂNSAL BİR DAVET OLARAK DÜŞÜNÜLMEKTEDİR.